

דרך ה' פרק ב' - השכר בעוה"ז, רמב"ם ורמח"ל

היינו בשלב של הבנת עולם השכר. הבנו שהוא חייב להיות חלק בלתי מופרד מהגדרת העבודה. הבנו שבלתי אפשרי להפריד בין עצם העבודה לשכר, כי לא יתכן שה' ייתן לנו שכר שאינו קשור לעצם עבודתנו - השלמתנו את עצמנו לטוב לנו כל הינים. לא יתכן שהשכר יהיה נפרד כי אז ב' היה נותן לנו אותו ללא אכילה. אלא שהוא נתן לנו את הזכות לאכול מעץ החיים ומכח אכילה זו לחיות לעולם.

אם הבנו את זה, מתעוררת לנו שאלה מאוד קשה: בשלמא שכר עולם הבא, אבל התורה מדברת בוודאי גם על שכר בעולם הזה. איך שכר בעולם הזה קשור במערכת המצוות? פה לא שייך לכאורה לומר שהדברים הם בעצם. הם חייבים להיות מקריים, אז מה הקשר בינם לבין פעולת המצווה? הרי הם לא בעצם! מה הקשר בין התפילין לבין "ונתתי גשמיכם בעיתם"? הגשם הרי שייך למערכת היחסית, אי אפשר לומר שהוא שייך בעצם לעניין המצווה שפעלתי. כך נראה לכאורה, שאלו שני דברים שאינם קשורים. אז מה הקשר בין פעולת המצווה לשכר פה?

אנחנו מבינים שבשכר האמיתי לעולם הבא, השכר והעבודה אחד הם. אבל פה זה לא חל, למה התורה קושרת את עניין השכר במצוות? אפשר לנסות לומר שבאמת יש שתי מערכות, זה לא דומה. התורה לא מתכוונת לומר שזה שכר על המצווה שקשור במצווה, אלא הגהנה כללית של הכשרת תנאי העבודה. העולם בתחילת הבריאה היה הכי שקול לקיים מצוות, אבל החטא העצים את כח הרע. זה גרם למציאות להתקלקל, ולעבודה שלנו להיות הרבה יותר קשה. אם אדם כבול להרגל, הרבה יותר קשה לו לעבוד את ה'. ככל שאדם כובל את עצמו למערכת הרע, הוא צריך לעבוד יותר קשה כדי להיפטר ממנו. אפשר לומר שכל העניין פה זה של תולדת המעשים, שהבא להיטהר מסייעים בידו, והקלקול יוצר מציאות יותר מקולקלת ולהפך. זוהי שליטת הרע שהיא תולדת המעשים. כך הרמב"ם מפרש את הדברים. הוא אומר שבאמת שכר העולם הזה הוא הבטחה לכללי עבודה נוחים. הוא מפליג ואומר שזה כל עניין ימות המשיח, שעמ"י לא תחת שיעבוד מלכויות, ויש להם תנאי עבודה אידיאליים להשגת השלמות.

ההסבר של הרמב"ם, לולי היה לנו הסבר אחר, היה צריך להישאר בהבנתנו. זה לכאורה מתיישב על הלב. אבל כשהמשנה במסכת פאה אומרת שאלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, זה לכאורה קושיה. אם הפירות שאדם אוכל בעולם הזה לא קשורים למערכת בעצם, חז"ל לא היו מגדירים את זה כקרן ופרי. הם היו אומרים שאלו שתי מערכות שונות, קרן ותנאי עבודה. זה מרמז לנו שחז"ל התייחסו לשכר בעולם הזה גם כאל שכר מצוות, ולא כאל מערכת מקרית. אז השאלה חוזרת. אז מה התשובה?

קודם כל, צריכים להגדיר את הדברים. הרמח"ל בדעת תבונות מעמיד קומה פנימית יותר. הוא מסביר את הדברים בצורה בהירה, שגם השכר שהתורה מבטיחה בענייני העולם הזה הוא חלק מהמערכת. ההבנה של חכמי האמת היא עקבית. הרמב"ם לא יכול לראות בשכר העולם הזה שכר בעצם, כי לפיו העולם הזה הוא באמת בטל, העניין של הנצח זה נשמות ללא גופים. לכן זה הפירוש המקסימלי שהוא יכול לתת לשכר בעולם הזה. אבל חכמי האמת שחלקו על הרמב"ם הכריעו שודאי העולם שלנו הוא נצחי. התוכנית שה' ברא אינה לזמן מסוים. חכמי האמת גילו לנו, שאותה תוכנית קדומה של אדם הראשון שהייתה אמורה להיסגר באכילה מעץ החיים וחיים לנצח - נשארת ולא תשתנה או תתבטל.

המציאות היא מערכת נצחית, היא תצטרך לעבור תהליך זיכוך שנקרא "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", אבל אחריה העולם חייב לשוב למצבו הטבעי. אותו עולם, עם כל בריותיו. כל מה שנברא בעולם הוא לכבודו, הוא רעיון עקבי ונצחי.

איך היא תזדכך ותעלה? האם הבריאה שלנו תראה באותם תנאים? פשוט שלא. בעולם העבודה יש כללים של אחיזת ושליטת הרע, לכן כל המערכת, אפילו המערכת החיובית שלנו, מתאימה לתנאי העבודה האלו. אבל כל העולם יישאר במתכונתו. הוא יישאר בציור הנבואי האלוקי והנצחי, ה' צייר פה תוכנית נצחית. צלם אלוקים חייב להיות יצירה נצחית, יש מערכת של איזון מדויק בין נשמה שנלמד בהמשך. כל זה יעמוד לפניו לנצח.

אם כן, אומר הרמח"ל, שחלק מהמצוות (לא כל המצוות. יש מצוות שתולדתן רק בנצחיות, אבל יש מצוות ש)תולדתן שלמות גם במערכת החיצונית. עשר בשביל שתתעשר למשל, זו לא סגולה, אלא שמצוות המעשרות בתבואה פועלת שפע אלוקי בתבואה! נטילת ידיים גורמת לעשירות זה סוד בקשר העצמי של הדברים, לא סגולות. מי שמבין שהוא עושה מצווה בשביל להתעשר - חס ושלום. ככל שבבין יותר כמה העולם שלנו קשור בעצם ברצון האלוקי לנצח, בבין כמה כל המערכת הזו היא אמיתית ובעצם. זה מרומם את מציאותנו. התפיסה החלקית, שכאילו העולם שלנו בטל, זה לא מקדם אותנו. להוזיל את העולם הזה, ולומר שפרוזדור היינו במשמעות של זמן, וחבל להשקיע פה כי הכל חסר משמעות - אז חז"ל לא היו מתקנים לנו שמי שבונה בית בא"י מברך בשם ומלכות מציב גבול אלמנה. בניין בית נוטע את השכינה לנצח! הבריות עצמן מתרוממות בשעה שהן מגיעות למקומם הנכון. אדם שנוטע בית כחלק ממצאות נפרדת, אז הוא לא הביא את המציאות לתיקונה. אב לאם הוא נוטע את השכינה בארץ, אז הבית מתרומם, מגיע אל השלמתו.

בפרק ג' הרמח"ל יגיד שכל זה רק תולדה של חטא אדם הראשון. אלמלא חטא אדם הראשון, לא היה בכלל מושג של עולם הנשמות, היו רק נשמות וגופים יחדיו. אחרי החטא, יש לנשמות מצב המתנה עד התיקון השלם, התחיה שבה העולם יחזור למצב השלם.

אז למה שכר מצווה בעלמא ליכא? הרי נתתי גשמיכם בעיתם - אין ספק שיש השלכה בין המעשים שלנו לבין הגשם! (אנחנו חייבים להתפלל יותר, אבל ה' לא ייתן לעמ"י לחיות על מי התפלה. ה' לא יניח אותנו, אבל ודאי שהוא מוריד גשם כשאנחנו מתפללים). אז שכר העולם הזה ודאי ניכר, שכר החיצוניות ניכר, אז למה ר' יעקב אומר ששכר מצווה בעלמא הזה ליכא? הגר"א אומר חידוש עצום, הוא אומר שהברייתא במסכת פאה חולקת על ר' יעקב, ואנחנו קיימא לן דלא כר' יעקב, מזה שהמשנה אומרת אוכל פירותיהם בעולם הזה. למרות שזה מחלוקת באמת.

אם היינו מעיזים להציע הצעה שנייה, אפשר היה לומר שזו סוגיה אחרת, שר' יעקב בא לאפוקי ממחשבות ש"אז תתענג על ה" זה שאני דבק ואוהב ונכסף. הוא אומר שזה לא שכר מצווה, זה לא זה. יש אנשים שמדמיינים את העולם הבא כלשבת עם ש"ס וילנא ותה חם. אסור לומר את זה, זה חירוף וגידוף. לייחס לטוב האמיתי כל דבר שאינו עונג מוחלט של עולם השכר זה לא חוקי.

גם אם אדם מתענג כשהוא עובד את ה', זה עונג יחסי, לא של עולם השכר. אי אפשר לומר ש"נהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים" הכוונה שאדם שיש לו סיפוק כשהוא מנכש עשבים יהיה יותר נעלה מירא שמים. אלא שמי שנהנה מיגיע כפיו בעבודת אלוקים, זה גדול יותר מעובד מיראה, אפילו מיראת הרוממות.

עולמך תראה בחייך - תטעם משהו. אדם מסוגל ברגע של דבקות לאחוז במשהו, יש לו אחיזה בעצם הדבקות. זה אבל רגע נורא מסוים, קטן. אי אפשר לצפות במערכת העבודה ליותר מכמה רגעים.

זה מה שאומר ר' יעקב - אנחנו לא עובדים בשביל כמה רגעים כאלו, אלא אנחנו כל הזמן בונים את תנאי השכר האמתיים של העולם הבא. אז תתענג על ה' זה בעולם הבא, לא בעולם הזה. הוא בכלל לא נגע בסוגיית הפירות בעולם הזה. כך אפשר לומר בדרך שנייה. כמו שאם אדם היה מגיע לנבואה, הדבקות הזו היא טעימה מעולם השכר בדרגת העולם הזה, כך מי שמשיג רגע של אהבת ה', לפי ערכו משיג את אותה דבקות.

בצד החומרי, ה' רוצה שהעולם יושלם, שאדם יהיה בריא בגופו ונשמתו. אלמלא הגזירה היינו חיים לנצח, כל מיעוט שיש בעולם הזה מגיע רק מסיבת ההסתר פנים, שנוצר רק מסיבת החטא. תוך כדי ההסתר הדברים הולכים ונתקנים לקראת התחיה, שכולם יציצו כעשב הארץ, שכל העולם יעמוד על עומדו שלם. כל השפעה בחיצוניות היא השפעה כחלק מקידום התוכנית, שום דבר לא נעשה כבקשיש כדי שתוכל ללכת ללמוד בבית המדרש. ה' רוצה שעמ"י יעמוד בשלמות כמו בזמן שלמה המלך אוכלים שותים ושמחים, איש תחת גפנו ותחת תאנו, הכסף והזהב מצויים כעפר. כך נראה העולם בתיקונו. כל מיעוט הוא חיסרון במילוי התוכנית. לא לקבל שום דבר כמובן מאליו.

הרמב"ם הבין את הדברים עד מקום מסוים, חכמי האמת בנו על גבי זה קומה יותר פנימית. לרמב"ם לא היו את הכלים, הוא לא התייחס לתוכנית שית אלפי שנים. הרמב"ם היה נאמן לתורת משה למרות שהוא לא יכול היה לפרש את המבנה. הוא לא זז ממה שהוא היה חייב להאמין - הוא בנה בי"ג עיקרים כמה עיקרים שהוא לא ידע לפרש! אז אולי זה לא עיקר? לא! הוא זיהה שחז"ל שמו את זה בלב הסוגיות, והוא היה עניו אמתי לכן הוא שם את ההבנה של חכמי ישראל במרכז, והזיז את ההבנה שלו הצידה. (שמעתי שמישהו אמר בפני הגר"א ביקורת מסויימת על הרמב"ם בסוגיות האלו. הגר"א ענה לו: מי יתנני שאזכה להיות במחיצתו בעולם הבא. הגר"א דיבר עוד דברים מופלגים על אחרונים יותר מאוחרים שהגיעו עד איפה שידם מגעת, ואמר שהם סללו את הדרך. זה לא חלילה על חשבון משהו בגדלות האישית שלהם. אנחנו רק זכינו בגלל שהתקרבו לגאולה, שה' האיר פניו אלינו, ופתח בפנינו את התוכנית שלו יותר). ימות המשיח זה חלק מתוכנית נצחית, כל המערכת שהתורה מדברת עליה כולה בעצם, אין בה שום חלק אמצעית. את השלמות הזו רק העולם הפנימי של התורה יכול לברר. (הגר"א התנגד רק לדברי הרמב"ם שכוחות הכישוף לא אמתיים אלא אחיזת עיניים. זה מה שמופיע בדברי הגר"א).

(שלמה המלך היה הזמן הכי קרוב לימות המשיח. העולם לא הגיע לעולם הבא כי הלוחות שבקודש הקודשים היו לוחות שניים. העולם לא יתוקן אם לוחות ראשונים לא יתוקנו משבירתם).

זוהי הגדרה בתורת משה בעיקרים הכי חשובים, ויש לזה השלכה הלכתית הכי חשובה: איך להבין את גדר האמונה שלנו. זה הלכתי! הלכה זה לא רק מה שנקבע בשולחן ערוך. דרך ה' זה ספר הלכה: הלכות יראה, הלכות אהבה, הלכות שלמות הלב. את כל ההלכות שיש ליהודי שזה הדבר הכי מרכזי - לומדים רק כאן. התפיסה שאמרנו היא מהפכה גדולה, יש לה השלכה גם על עולם העבודה! לא רק על תפיסת העולם. (הקדמונים שלא השיגו את ההבנה שאנחנו בברנו פה קיבלו כלים עצומים מה' ולכן נשארו עובדי ה'). אם, למשל, מתייחסים אל א"י כאל יחס מקרי, שנקיים מצוות בגבולות מקריים - אי אפשר כך להגיע להבנה של "רב אבא היה מנשק כיפי דעבו". משנקים דברים שיש בהם שם ה', תשמישי קדושה ולא תשמישי מצווה. יציאת לא מנשקים, למצווה אין קדושה עצמית, אלא היא חפץ שבאמצעותו מקיימים את דבר ה'. אבל פה יש קדושה, קדושתו של ה' חלה בתפילין, לכן זה חייב בגניזה. זו קדושה שלא סרה לעולמים, לכן זה חייב גניזה! כמו שארון הברית נגזז. כל דבר שמייצג בעצם את קדושתו בעולם כך. ארץ ישראל - מה הקשר? זו מצווה כמו יציאת ולולב, לא? מקיימים בה כמה מצוות. אז למה לנשק כיפי דעבו?

יש אינספור מאמרי חז"ל שמגדילים את החיבה לא". זה מגיע מפני שאדם מבין שא"י היא נחלת הנצח. כאן ה' נגלה כבר מאדם הראשון, וכאן הוא עתיד להתגלות, כי שם ציווה ה' את הברכה, חיים עד העולם. מי שמבין שהאדמה הזו שאנחנו דורכים עליה, כאן היתה וכאן תהיה לנצח הופעתו, והוא לא יזוז מכאן - אז היחס אל הארץ הוא של דבקות בעצם, לא אמצעי מקרי.

לעניות דעתי, אין לנו שום רשות, אחרי שה' נגלה אלינו והראה לנו את שלמות הנהגתו, לאחוז בדעות אחרות, אפילו כדעת נוספת. לא שמעתי מאף חכם מישראל שאומר את זה, אבל כך לעניות דעתי. זה מה שגורם לאנשים שלא להבין את התוכנית האלוקית באמת. מי שלא מייקר את א"י, מי שחושב על א"י כדבר מקרי - חסר לו את הקומה הזו. תפיסת השכר הזו חייבת להשליך על עולם העבודה, היחס שלי היום למערכת האלוקית משתנה מתוך תפיסת הנצח! אם א"י היא פעולה זמנית, אז אני אתייחס אליה מקסימום כמו לולב, אבל לא יותר. בפועל, א"י היא הרבה יותר! א"י היא מילה נרדפת לנחלת העולם הבא, "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא... לעולם ירשו ארץ"! מי שגר בארץ נמצא בגבולות הנצח, מי שיוצא יוצא מגבולות הנצח. מי שיוצא כי הוא מוכרח ועושה זאת מאנחה גדולה, מילא. אבל מעבר לכך? אדם שיודע שתכלית העולם להגיע אל מצב הנצח, והוא בורח מלפני ה'?

התפיסה הזו אמורה לשנות את כל סדרי החיים! זה לא רק היחס לא", כך גם ביחס לגוף שלנו. מי שרואה בגופו יצירה שרק משמשת במקרה את הרוח, זה לא ייתן לו את הקדושה האמתית! גוף קדוש זה רק גוף שהוא נרתיק לספר תורה לנצח. זה נקרא עם קדוש! כל המציאות, כל החיים הם חיים אמתיים. אין לנו זלזול בשום פרט ממערכת החיים שלנו. הגמרא אומרת שאם אדם שלם מסתלק מהעולם, קורעים שתי קריעות, אחת על הגוייל ואחת על הכתב! יש פה פירוד בין נשמה לגוף, זה כמו ספר תורה שנשרף. ה' רצה שהחומר יתקדש להיות כנטפל לאידיאל הגדול של השראת הנשמה בו. מה עושים לגוף של יהודי? גוזבים אותו עד התחיה! קבורה היא גניזה, גוף של יהודי הוא קדוש. החומר הוא חלק בלתי נפרד מהתוכנית האדירה הזו, הוא קדוש - נפרד, מיוחד. והתקדישתם והייתם קדושים זו ההבנה שכל המערכת פונה למטרה אחת.

לפי התפיסה הזו, עצם הדברים חוזרים להיות מקודשים, לא כאמצעי תומך במקרה, אלא שברגע שהגוף נעמד במקומו, הוא נהפך להיות במצב שעצם המעשים מתקדשים, "כי עליו גדול לבריות כולן בהיותם משמשים". זה לא שלא התקלקלת כי אכלת לתכלית בית המדרש, אלא שאכילה ושתייה הפכו להיות מזבח, חלק בלתי נפרד מהמקדש! כמו שהמזבח הוא לא חלק נפרד מהמקדש, כך אכילת האדם היא אכילת מזבח. הנותן יין לתלמיד חכמים - לאדם שתכלית חייו מקודשים - כאילו מנסך יין על המזבח! זו הבחנה דקה אבל שונה לגמרי.

בשביל מה התורה עושה כזה עסק מפרשת חיי שרה? עמ"י זה העם הראשון שעסק בקבורה. בשביל מה להשקיע כל כך הרבה כסף, לעשות קבורה בכבוד כזה גדול? מה קרה? אברהם אבינו, מרגע הבחירה האלוקית מבין שהגוף של שרה זה חלק בלתי נפרד מהתכלית. אין לזה שום מקום של ביטול. אדם הראשון, ושלושת האבות, שהם גלגולי אדם הראשון, ממתניחים במערת המכפלה עד שהאנושות תתוקן, העולם גנוז עד תיקונו.

(עד נח היו ניסיונות לתקן את תוכנית אדם הראשון, אבל אחרי שנח כשל מתחיל סדר חדש, תוכנית אברהם. אם אדם יגיד שהוא עובד ה' מכח מסורת שיש לו מנה, נגיד לו שאין כזה דבר. אין אלוקי נח, אלא רק אלוקי אברהם. יש בניו יורק קהילה של בני נח. יהודי אחד ניסח להם סידור תפילה, שבו הוא כתב "שמע האדם, ה' אלוקים ה' אחד".

אמרו לו שהיה לו לנסח "ה' אלוקי ישראל ה' אחד", והוא אמר שאת זה הם לא יסכימו להגיד. אמרתי, שאם כן הם לא בני נח, אין להם שום חלק לעולם הבא. אם הם לא באים כתורת לבושים לנשמת ישראל, כנטפלים לישראל - אין כזה גילוי אלוקי בעולם, אין שם כזה. זה שמי לעולם וזה זכרי לדור ודור. אין לה' שום שם אחר, יש רק התגלות אחת - אלוקי אברהם יצחק ויעקב. מי שלא רוצה להכיר בזה, אולי לא חייב מיתה כי הוא לא עובד ע"ז, אבל אין לו שום חלק לעולם הבא. הרמב"ם מביא את זה מברייתא של רבי יוסי, שם כתוב שאם הגויים לא מקיימים מצוות מכח שקיבלו את זה מפי הגבורה, היינו בהר סיני - אין להם חלק לעולם הבא. הם יקבלו שכר בעולם הזה, אבל בעולם הבא הם לא יכולים להיות, הם לא שייכים למערכת של גר תושב ושבע מצוות בני נח).

(מה הכוונה שהכל יחרב? הכוונה היא לכילוי הרע, זה לא קשור למציאות המתקנת. הכוונה היא לתנאי עבודה שתלויים בכוחות הרע).
(כל יהודי בונה את העולם הבא, כל הגניזה תצא מן הכח אל הפועל ברגע אחד של התחייה. כמה שלמויות בני אדם קנו בגופם שנגנז עם כל שלמויותם בפנימיות ובחיצוניות, הכל נגנז עד הבקיעה. זה ממש להיוולד מחדש).

כל זה סעיפים של רעיון אחד - כל דבר בעולם שלנו הוא בעצם. אלו קווים כל כך ברורים, חז"ל מדגישים את זה בכל כך הרבה מקומות. אבל צריך עדיין לסגור את הפינות. למה השכר לא מופיע כאן ועכשיו? - כל דבר שנעשה הוא בעצם, אבל הבעצם הפנימי לא יכול להופיע כעת. העולם לא יכול לעמוד בכזו מסה של אור, לכן זה נגנז. לכולי עלמא, שכר פנימיות המצוות בהאי עלמא ליכא. יכול להיות שיש לזה ביטוי בפנימיות. גם לפי המשנה שחולקת על ר' יעקב, והלכה כמותה, אומרת שהקרן קיימת לעולם הבא. אם יש מחלוקת זה על השכר שבעולם הזה. הדרגה שלך גנוזה לך עד שהעולם יותקן, ואז תוכל לקבל את הדרגה שקנית היום. מימות המשיח והלאה העולם יתחיל להתרומם - רוח הקודש, נבואה וכו', עד שנתרומם בגופנו ונשמתנו לדרגת האלף השביעי. וגם שם אין סוף, זה ממשיך עד אין קץ. במערכת הגבול, הגבולות מתרחבים להשגה, והגוף, החיצוניות, הולכת ומזדככת ונטפלת יותר מהארת הפנימיות.

מכח התפיסה הזו, אנחנו מקבלים את חיבת הקודש להר הבית, כי אנחנו מבינים שזה מקום התגלות נצחי. אנחנו מבינים שבית המקדש קדם לעולם, האור האלוקי שפנה אל עולם הגבול במקום שהוא רצה להופיע זו מציאות עצמית. זה לא מקום מסוים שבחרנו לאסוף את כולם ולהתפלל בציבור. מדובר פה בעצם ההופעה האלוקית שקדמה אפילו למציאות. כאן זה המקום שבחר, פה הוא שוכן לנצח, ורק דרך פה אנחנו מסוגלים להשיג כל שלמות. רק דרך עשר הקדושות, שמופיעות כאן במקום הזה. על דרך זה אפשר למצוא הרבה הבנות עמוקות.

השיחה נערכה לפישטחיות הבנתו של העורך,
ובל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.